

sonin analyysin mukaan politisoitunutta konfliktia ja ohjaa katsojaa ottamaan kantaa ja sitoutumaan tunneperäisesti. Analyysit tukevat näin konkreettisesti Johansonin tärkeää loppuhuomautusta, jonka mukaan verkkolehtien käyttäjillä olisi syytä olla digitaalisten tekstien lukutaitoa sekä käsitys siitä, millaisiin tulkintoihin heitä ohjataan.

Teoksen päättävän sanasto-osion kohdekäyttäjää ei suoranaisesti eksplikoida, mutta käytännössä se lienee hyödyllisin joko keskeisten termien selitysluettelona aloittelijoille tai suomi-englanti-sanastona digitaalisesta vuorovaikutuksesta englanniksi kirjoittaville. Silmiin pistää sanaston hieman yksioikoinen normatiivisuus, jota ei varsinaisesti perustella. Sanastossa todetaan esimerkiksi, että sellaisia varsin yleisiä termejä kuin *keskustelufoorumi* tai *chattailu* ”ei suositella” käytettäväksi. Suositteleva taho ja suositusten ideologiset periaatteet eivät tosin aina käy selville. Esimerkiksi *Kielitoimiston sanakirja* (www.kielitoimiston-sanakirja.fi) kun hyväksyy *chattailun* lisäksi jopa *tsättäilyn* verkkojuttelun arkisena varianttina. Teoksen yleinen herkkyys internetin rekisteri- ja tyylikirjolle ei tosin sanoen täysin kannaa sanasto-osioon saakka. *Kieli verkossa* -teos onnistuu yhtä kaikki tarjoamaan – lupauksensa mukaisesti – monenlaisia kiinnostavia näkökul-

mia digitaaliseen vuorovaikutukseen monenlaisten lukijoiden tarpeisiin. Tästä on hyvä jatkaa.

TOMI VISAKKO
etunimi.sukunimi@helsinki.fi

Lähteet

- AGHA, ASIF 2011: Meet mediatization. – *Language & Communication* 31 s. 163–170.
- HYLAND, KEN 2005: *Metadiscourse*. Lontoo: Continuum.
- IRVINE, JUDITH 1989: When talk isn't cheap. Language and political economy. *American Ethnologist* 16 s. 248–267.
- LAAKSONEN, SALLA-MAARIA – MATTIKAINEN, JANNE – TIKKA, MINTTU (toim.) 2013: *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino.
- SILVERSTEIN, MICHAEL 1993: Metapragmatic discourse and metapragmatic function. – John Lucy (toim.), *Reflexive language. Reported speech and metapragmatics*, s. 33–58. Cambridge: Cambridge University Press.
- VIRTANEN, MIKKO 2015: *Akateeminen kirja-arvio moniäänisenä toimintana*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-1760-1>.

Hiljaa hyvä tulee lainasanatutkimuksessakin

Andries Dirk Kylstra, Sirkka-Liisa Hahmo, Tette Hofstra & Osmo Nikkilä: *Lexikon der älteren germanischen Lehnwörter in den ostseefinnischen Sprachen* osa I 1991 (LVII + 145 s.), osa II 1996 (XX + 313 s.) & osa III 2012 (L + 434 s.). Amsterdam: Rodopi. ISBN 90-5183-300-8.

Neljä vuotta sitten ilmestyi itämerensuomen muinaisgermaanisten lainojen sanakirjan kauan odotettu kolmas ja viimeinen osa. *LägLoSia* on kutsuttu parhaaksi etymologiseksi sanakirjaksi koko fennougriittikan kentällä, eikä aivan perusteetta, vaikka eri kielten ja sanasto-

kerrostumien etymologisten hakuteosten keskinäinen vertailu onkin mielekäästä vain tiettyyn rajaan saakka.

Teoksen vaiheet liittyvät kiinteästi Groningenin yliopiston vuonna 1966 aloitettuun ja 2013 lopetettuun fennougristiikan tutkimukseen ja opetukseen. Sanakirjahankkeen käynnisti 1960-luvun lopulla muinaisgermanisti, slavisti ja Groningenin ensimmäinen fennougristiikan professori, friisiläinen Andries Dirk Kylstra. Muut toimituskunnan jäsenet, niin ikään friisiläinen germanisti Tette Hofstra sekä suomalaiset fennistit Sirkka-Liisa Hahmo ja Osmo Nikkilä kehittivät sanakirjatyönsä myötä lainasana-tutkimuksen johtaviksi asiantuntijoiksi Groningenin virkavuosinaan. Teoksen sisäisen koherenssin takasi saumaton yhteistyö: jokaista artikkelia oli laatimassa koko toimituskunta. Niinpä Groningenin yliopiston vuosikymmenten mittainen sitoutuminen pitkäjänteiseen hankkeeseen oli korkeatasoisen lopputuloksen kannalta ratkaisevaa.

Hankkeen eteneminen vaikeutui toisen osan ilmestyttyä vuonna 1996, kun Kylstra vetäytyi eikä jäljelle jäänyt kolmikko voinut enää jatkaa yhdessä paikassa. Groningeniin jäi vain Hofstra, joka Nikkilän poistumisen jälkeen kirjoitti kolmannen niteen loppuun yhdessä Greifswaldiin siirtyneen Hahmon kanssa. Muutoksista kirjan toimitusolosuhteissa johtunevat ainakin osin eräät kolmannessa niteessä havaitsemani puutteet, joita tuonempana käsittelen.

Itämerensuomalais-germaanisten lainasanakontaktien tutkimus on tunnetusti paljon *LägLoSia* vanhempi ala. Ensimmäisen tieteellisen teoksen aiheesta julkaisi Vilhelm Thomsen vuonna 1869, jo 143 vuotta ennen *LägLoSin* loppuun saatamista. *LägLoSia* edeltäneet alan sanakirjahankkeet ilmestyivät 99 ja 68 vuotta ennen sitä (Setälä 1913; Karsten 1943–44). Etymologinen tieto on hitaasti kypsyvää laatua: allekirjoittaneeltakin kului kolme

ja puoli vuotta pätevöityä tämän arvostelun kirjoittamiseen. Pahoittelen viivästystä ja tarjoan hyvitykseksi sen aikana kirjasta tekemiäni huomioita.

Tarkastelen ensin *LägLoSin* periaatteita ja käytäntöjä lainaetymologioitten mainitsemisessa ja arvioinnissa sekä käsitystä muinaisgermaanisten lainasanojen määrästä. Sen jälkeen tuon esiin eräitä etymologioita, joitten suhteen oma kantani eroaa teoksen esittämästä. Tarkastelun taustana on oman tutkimukseni (erityisesti Junttila 2012 ja 2015) antama kuva kantasuomen germaanisen lainakerrostuman kanssa osin samanaikaisesta balttilaislainojen kerrostumasta. Lopuksi pohdin kirjassa kuvattuja etymologioihin perustuvia päätelmiä. Sana-artikkelien rakenteeseen en ota kantaa tässä, sillä sen olen tehnyt jo aiemmin (Junttila 2010).

Lainasanaetymologioitten määrä ja arvioinnin kriittisyys

Kallion (2015) laskelmien mukaan *LägLoS* merkitsee 1 401 hakusanastaan 518 varmoiksi ja 453 mahdollisiksi muinaisgermaanisiksi lainoiksi. Muita, tuskin muinaisgermaanisiksi ja ei-muinaisgermaanisiksi hakusanoja kirjassa on 430 eli yhteensä 31 % kaikista käsitellyistä sanoista. Muinaisbalttilaisia lainaetymologioita on puolestaan omien laskelmieni (Junttila 2015: 59, 126, 255) mukaan ehdotettu 949:lle itämerensuomen sanalle, mutta hyvin alustavasti arvioiden niistä on hylättävä noin kolme viidestä. Lainaetymologioitten määrä ei täysin vastaa lainoina pidettyjen sanojen määrää, sillä monille sanoille on esitetty useita vaihtoehtoisia lainaoriginaaleja, kuten *LägLoSin* sana-artikkeleistakin helposti näkyy. Balttilaislainaetymologioita olen löytänyt yhteensä 1 001, joten mikäli 400 niistä pitää paikkansa, on balttilaisiksi esitetyistä 949 sanasta ei-balttilaisia 549 eli 58 %.

Arvioni muinaisbalttilaisten lainaetymologioitten onnistuneisuudesta on

siis lähes kaksin verroin pessimistisempi kuin *LägLoSin* arvio muinaisgermaanisten lainaetymologioitten paikkansa-pitävyydestä. Mahdollisia syitä eroavaisuuteen on kolme: joko balttilaiset lainaetymologiat ovat keskimäärin heikompia kuin germaaniset, *LägLoS* on jättänyt huonoimpia etymologioita kokonaan huomiotta tai allekirjoittanut on kohdellut balttilaisetymologioita ankarammin kuin *LägLoSin* toimituskunta germaanisista lainaselityksiä.

Ensimmäisen syyn tekee todennäköiseksi se, että iso osa heikoista balttilaislainaselityksistä, kaikkiaan 131 kappaletta, esiintyy vain *Bügalla* (1908; vrt. Junttila 2015: 121). *Bügan* aikalainen Neuhaus (1908) tosin esitti tusinoittain epäuskottavia suomalais-germaanisista rinnastuksia, mutta tarkan alkuperävaihteen puuttumisen vuoksi niitä ei voi pitää varsinaisina etymologioina. Suurin osa niistä (*ahven, aihki, ehtoo, haukkoa, haukkua* jne.) onkin jätetty pois *LägLoSista*. Sitten Katz (1990) on esittänyt satakunta epäuskottavaa germaanisista lainaetymologiaa, mutta vastaavasti Liukkonen (1999) on lisännyt hylättävien balttilaisetymologioitten määrää usealla kymmenellä.

Ilmeisesti *LägLoSista* on karsittu jo aiemmissa germaanisten lainaetymologioitten hakuteoksissa (Setälä 1913; Karsten 1943–44) hylätyt huonot etymologiat, ellei niitä ole uudelleen kannatettu Karstenin jälkeen. Tämä onkin hyvä periaate ja varmasti säästännyt toimitukselta paljon aikaa ja vaivaa tärkeämpien etymologisten ongelmien ratkomiseen. Vastavasti balttilaislainoiksi esitettyjä sanoja jää 719, kun kokonaismäärästä vähennetään kaikki ennen Kaliman (1936) yleisestystä ehdotetut balttilaisetymologiat 230 sanalle, joita Kalima tai kukaan hänen jälkeensä ei ole maininnut balttilaisperäisinä. Jos näistä 719 balttilaisetymologiasta hyväksyttävistä ovat mainitut 400, hylättyjen 319 etymologian osuudeksi jää 44 %, joka on jo lähempänä *LägLoSin* 31:tä pro-

senttia, vaikka edelleen sitä merkittävästi korkeampi.

LägLoSista puuttuu todistettavasti useita Karstenin jälkeen esitettyjä germaanisista lainaselityksiä. Jo Ritter (1993) on teoksen ensimmäisen osan arvostelussa huomauttanut puutteista Katzin etymologioitten suhteen. Pois jääneet ovat tuskin mukaan päässeitä Katzin selityksiä parempia, mutta teoksesta puuttuvien heikkojen etymologioitten määrä ei välttämättä ole moninkertaisesti suurempi kuin siitä unohtuneitten kelvollisten etymologioitten. En ole systemaattisesti jäljittänyt *LägLoSista* puuttuvia germaanisista lainaetymologioita, mutta tutkimustyössäni olen törmännyt kolmeen sellaiseen: *pyytää* ← germ **biudan-* 'tarjota' (Sammallahti 1998: 231), *ruskea* ← germ **rusa-* id. (Koivulehto 1999: 17) ja vi *pörgu* 'helvetti' ← germ **berga-* 'hautakumpu' (Nilsson 1996). Kaikki ovat vähintään tutkimisen arvoisia ja niiden paikka olisi kolmannessa, Nikkilän poismenon jälkeen laaditussa niteessä. Siitä puuttuu myös Nikkilän (1998) itse esittämä, kyläkin äänteellisesti ongelmallinen selitys *röyhkeä* ← germ **dreuga-* 'ylpeä, mahtava'. Ensimmäisestä osasta puuttuu hakusana *aisti*, mutta sen etymologia (← go *aistan* 'pelätä, kunnioittaa', Koivulehto 1976: 248) mainitaan *astaita*-verbin yhteydessä.

Liioitteleeko *LägLoS* siis varmojen muinaisgermaanisten etymologioitten osuutta? Tällaisen väitteen on esittänyt Ritter (1993) mainituissa arvostelussaan. Hänen argumenttinsa eivät kuitenkaan ole vakuuttavia. Koivulehto (1994) on päinvastoin puolustanut eräitä *LägLoSin* hylkäämiä germaanisista lainaetymologioita. Kallio (2013: 216) arvostelee kirjaan hyväksytyä germaanisista selitystä sanalle *peijas*, mutta esittää hänkin enemmän vastakkaissuuntaisia huomioita. Itse olen löytänyt kolmesta niteestä toistakymmentä etymologiaa, jotka olisin arvioinut tiukemmin, mutta lähes yhtä monessa tapauksessa olen päätenyt *Läg-*

LoSin epäilemän germaanisen alkuperän kannalle. Ennen näitten etymologioitten esiin ottamista kiirehdin siis vastaamaan yllä esittämäni kysymykseen kielteisesti ja vahvistamaan aiemmat arviot teoksen luotettavuudesta ja korkeasta tasosta.

Huomioita teoksen etymologioista

Suuresta kriittisyydestään huolimatta *LägLoS* suhtautuu mielestäni liian sallivasti äännesuhteisiin, joita ei voi selittää säännöllisen substituution tai yleisten nativisaatioilmiöitten kautta. Näitä ovat germ *af*, *ab* ~ ksm *aj* selityksessä *aine* < germ **afnijal*/**abnija* sekä ksm *-a* germaanisen maskuliinin nominatiivin *-uz*-päätteen edustajana etymologioissa *piena* < germ **spēnuz* ja *viita* < germ **widuz*. Teos esittää nämä kolme etymologiaa varmoina. Toisaalta kysymysmerkin on saanut *rankka* < germ **strangaz*, jonka epäiltäväksi mainitun konsonantti-edustuksen selittää adjektiivin päätteenä vaihteleva ksm *-ketA* ~ *-kkA* (vrt. vi *range* 'ankara').

Merkityssyistä olisi syytä hylätä molemmat *LägLoSin* sanalle *sika* mahdollisina pitämät germaaniset lähdemuodot, germ **tikō* 'narttu' ja **tigō* 'vuohi'. Semanttinen ongelma on myös varmana esitetystä selityksestä sanalle *ränget*. On nimittäin esitetty, että *länget* eli *ränget* keksintönä levisivät Itä-Aasiasta Eurooppaan vasta sydänkeskijalla (vrt. Junttila 2012: 279–81). Tämä ei silti välttämättä ole sanan muinaisgermaanisuuden este, sillä *LägLoSin* lähtömuodon vastineina mainitsemat sanat (ru *vrang* ym.) eivät merkitse länkiä vaan yleisemmin tukikaaria ja muita kaarimaisia esineitä. Laina on siis voinut vasta itämerensuomessa vakiintua tunnettuun tehtävänsä.

Loput huomioni liittyvät teoksen arvioihin balttilaisiin lainaselityksiin. *LägLoS* ei ole pelkästään itämerensuomalaisen kielten muinaisgermaanisten lainojen etymologinen sanakirja vaan kaikkien

muinaisgermaanisina lainoina *pidettyjen* sanojen etymologinen sanakirja. Siksi toimituskunta on joutunut ratkaisemaan monta sellaistaikin etymologista pulmaa, jossa uralistiikan ja germanistiikan tuntemuksen lisäksi on tarvittu asiantuntevasta balttoslaavilaisten ja arjalaisten kielten aloilla.

Enimmäkseen toimitus vaikuttaa suoriutuneen tehtävästä kiitettävästi. Pitkään balttilaisperäisinä pidetyt *karsia* ja *raitta* 'Salix caprea' on hyvin perusteiden luettu varmoihin germaanisiin lainoihin. Useitten pitkäaikaisten kiistakysymystenkin suhteen teoksen kanta on perustelluin mahdollinen: germaanisia lainoja ovat *halme* ja *laita*, balttilaisia *kampi*, *kiivas*, *kuhmu*, *lava*, *varras*, *varsi* ja *virka* '(ansa)rivi', slaavilainen *karpio*, arjalainen *taivas* ja esigermaaninen *parsi*, kun taas kaikki tähänastiset lainaetymologiat sanalle *paljas* ovat hylättäviä. Kaksi pientä huomautusta näihin sana-artikkeleihin voi kuitenkin esittää: ensinnäkin *halme* on turhaan merkitty vain "mahdollisesti" germaaniseksi, vaikka artikkelitekstin perusteella etymologia on moitteeton, toiseksi adjektiivin *kiivas* balttilaiselityksen esittäjäksi on mainittu Ritter, vaikka ensimmäisenä sen julkaisi jo Donner (1884).

Balttilaisia lainaetymologioita tutkiesani olen päätenyt 20 sanan kohdalla eri käsitykseen kuin *LägLoS*, mutta korjaus ehdotukseni jakautuvat tasan: kymmenessä tapauksessa olen teoksesta poiketen balttilaisen selityksen kannalla, toisissa kymmenessä taas balttilaiselitystä vastaan ja germaanisen tai skandinaavisen etymologian kannalla.

Muutaman pitkään kiistellyn etymologian suhteen *LägLoS* on ollut turhan varovainen: eräät mahdollisina esitetystä vaihtoehdoista olisi voinut syystä hylätä ja toiset kohottaa varmoiksi. *Lapio* itämerensuomalaisine vastineineen ei mitenkään voi palautua muotoon **lapjV*, jota germaaninen etymologia edellyttäisi. Ainoa mahdollinen kantasuomen rekon-

struktio on *lapitV ~ *lapiδV, joka taas sopii vain balttilaiseen lähtömuotoon. *LägLoS* viittaa germaanisen etymologian tueksi Postiin (1942: 202) ja Rapolaan (1966: 165), mutta kumpikin lähde on *lapiδV-rekonstruktion kannalla. Samoin *lauta* on balttilainen eikä germaaninen laina, mutta semanttisista syistä. Sen lähtömuodon vastine liettuassa merkitsee 'laudetta', kun taas germaanisiksi originaaleiksi esitetystä kahdesta sanakannasta toinen merkitsee nykykielissä lähinnä 'arpaa', toinen taas 'poikkihirttä' ja 'ongenkuhoa'. Eteläviron *pahr* 'karju' taas voisi sekä muodon että merkityksen puolesta olla yhtä hyvin germaaninen kuin balttilainenkin laina, mutta levikki osoittaa balttilaisen selityksen todennäköisemmäksi.

Useammissa *LägLoSin* epävarmoina esittämissä tapauksissa voi kuitenkin balttilaisen lainaselityksen hylätä germaanisen tai myöhemmän skandinaavisen hyväksi ennen kaikkea äännesyistä. Varmoihin muinaisgermaaniin lainoihin lukeutuvat *ohja*, *olut* ja *ruis*, joista ensimmäinen ei sovi tarjottuun balttilaiseen lähtömuotoon sanansisäisen konsonantiston ja kaksi muuta sananloppuisen aineksen puolesta. Myös *vannas* on germaaninen eikä balttilainen laina, sillä sen balttilaiseksi originaaliksi esitetty muinaispreussin *wagnis* joko on laina germaanisista kielistä (Karsten 1915: 84–85) tai palautuu kolmitavuiseen kantabaltin muotoon **vaginja-* (PEZ), joka ei sovi *vantaan* lähtömuodoksi. *Karppa*, *vaikku* ja *riitta* eivät tavurakenteensa takia voi kuulua sen paremmin balttilaisiin kuin aivan vanhimpiin germaaniinikain lainoihin, mutta viimeistään kantaskandinaavisia ne voivat olla.

Luultavasti hylättäviä ovat eräät seläisetkin balttilaiselitykset, jotka *LägLoS* asettaa germaanisten etymologioitten edelle. Ainakin sanoihin *hulas* 'ulkonurkka, salvos', *kalpa* 'miekka' ja *karvas* 'vene' yhdistettyjä liettuan sanoja Smoczyński (2007 s.v. *šulas*, *kalavi-*

jas, *karbas*) pitää nuorina lainoina; tosin Derksen (2015: 455) on vastakkaisella kannalla sanan *šulas* suhteen. Sanan *kaljama* 'iljanteinen (maa)' balttilaisperäisyyden perusteluksi *LägLoS* on hyväksynyt Ritterin väitteen latin substantiivin *gāle* id. adjektiivisyntyisyydestä, joka balttilaiskielten johto-opin perusteella on kuitenkin aivan mahdoton. Sanan balttilaisperäisyys ei silti ole poissuljettua (vrt. Junttila 2015: 225).

Toisaalta *LägLoS* esittää myös varmoina germaanisina lainoina seitsemän sanaa, jotka voivat yhtä hyvin tai paremmin olla balttilaisia. Myös ne ovat kaikki kolmannessa niteessä. Ensimmäinen nide tosin esittää germaanisena lainana luultavasti balttilaisperäisen sanan *haava*, mutta kirjan ilmestyessä Vaban balttilainen rinnastus oli vielä julkaisematta. (Vaban väite sanan balttilaisperäisyydestä pääsi silti kirjaan!)

LägLoS on hylännyt sanojen *raaja*, *rampa* ja *rauta* balttilaiset selitykset. Liukosen (1999) etymologia sanalle *raaja* on sen mukaan äännteellisesti ongelmallinen ja semanttisesti heikko. Ksm **rakja* ← kba **rankjā* ei kuitenkaan ole ongelmallisempi kuin samassa niteessä (s.v. *taaja*) hyväksytty ksm **takja* ← kba **tankjā-*. Liukkonen on tosiaan rekonstruoinut balttilaisen lähtömuodon liettuan sanojen *ranka* 'käsi' ja *rinkti* 'poimia, kerätä' pohjalta, mutta Itkosen (1982) oletama germaaninen originaali on aivan yhtä hypoteettinen, sillä sen perustana ovat vain kantagermaanin **rakjan*-verbin lähinnä 'ojentamista' ja 'poimimista' merkitsevät vastineet. Vaban (1997) sanalle *rampa* esittämää, 'tylsää, laiskaa, hidasliikkeistä, kankeata' merkitsevää balttilaista lähtömuotoa *LägLoS* ei pidä semanttisesti vakuuttavana, vaan esittää originaaliksi 'käyrää, vinoa' merkitsevän germaanisen sanan. Molemmat lähtömerkitykset vaikuttavat mahdollisilta, mutta vain balttilainen sopii myös virossa tavattaviin merkityksiin 'mätä, läpimärkä' ja 'raato' (vrt.

sa *faul* 'tylsä, laiska; pilaantunut, mätä', *faules Witz* 'puujalkavitsi'). Sanan *rauta* originaaliksi taas sopii yhtä hyvin kba **raudā*, josta > msl *pyda* 'metalli' ja ven *pyda* 'malmi', kuin ksk **raudā*, josta > msk *raudī* 'suomalmi'.

Neljälle viimeisen niteen hakusanalle on esitetty aivan uskottavat balttilaislainaetymologiat, jotka ovat jääneet kokonaan huomiotta siinä – kuten tosin muuallakin etymologisessa kirjallisuudessa. Thomsen (1890: 161–62) on pitänyt verbin *palvoa* lähtömuodon vastineina liettuan sanoja *balvas* 'lahja, lahjus' ja *balvuoti* 'lahjoa', jotka merkityksensä puolesta sopivatkin siihen paremmin kuin Koivulehdon ehdottama msk *bolva* 'kirota, mylviä'. Sanalle *patsas* esittämästään germaanisesta etymologiasta on puolestaan Koivulehto (1999: 227) itse luopunut ehdottaen sanalle balttilaista alkuperää (← lt *padis* 'tynnyrin t. kaukalon pohja, kirkkosl *пожда* 'pohja, perustus'). Edelleen olisi syytä pohtia Thomsenin (1890: 173) selitystä sanalle *ruumen* lainana hypoteettisesta balttilaisesta muodosta **grūdmēn-*, vrt. lt *grūsti* 'polkea, murskata, survoa, sulloa'. Lopuksi *LägLoS* ei mainitse myöskään Vaban (1998: 180–81) esittämää balttilaislainaetymologiaa eteläviron sanalle *vang* 'joenmutka', jota on puolustanut Gliwa (2009): sanan levikin vuoksi sen balttilainen alkuperä vaikuttaa germaanista todennäköisemmältä.

Teoksen ajantasaisuudesta

Itämerensuomen lainakerrostumien tutkimus edistyi valtavin harppauksin juuri *LägLoSin* toimittamisen aikana ennen kaikkea Jorma Koivulehdon töitten ansiosta. Tämä oli varmaankin omiaan pitkittämään toimitustyötä, mutta teoksen kaikki niteet ovat ilmestyessään olleet etymologioitten suhteen hyvin ajan tasalla – viimeinen osa edellä mainituin pienin poikkeuksin. Tiettyä epäyhtenäisyyttä on nopea kehitys välttämättä aiheuttanut.

Eniten on kärsinyt ensimmäisen niteen pitkän johdannon ajantasaisuus. Äännesuhteitten yhteydessä luetelluista esimerkkitapauksista muutamien germaanisperäisyys on viimeisessä osassa kumottu ja uusimmat etymologiat tietenkin vastaavasti puuttuvat luettelosta. Itse äännesuhteitten esittelyn hyödyllisyyttä tämä ei kuitenkaan vähennä. Pahemmin on vanhentunut johdantoluvussa esitelly absoluuttinen kronologia. Se perustuu Koivulehdon versioon Harri Mooran jatkuvuusteoriasta, jolla ei 25 vuotta sitten ollut vakavasti otettavia haastajia. Nuorimmatkin muinaisgermaanisethainat *LägLoS* katsoo saadun kantaskandinaavista 500 jKr. mennessä, mutta uusimmat ajoitukset ulottavat ne kahdeksannelle vuosisadalle saakka (Kallio 2015: 26). Vanhimmat germaanisethainat on *LägLoSin* mukaan saatu jo pronssikauden alussa 1500 eKr. alkaen, kun taas Kallio (mas. 30) yhdistää pronssikauteen esigermaanisethainat. Olen taipuvainen ajattelemaan, ettei absoluuttisten ajoitusten paikka ole etymologisissa sanakirjoissa: päätelmät esihistoriasta kuuluvat etymologiaa soveltavaan tutkimukseen, kun taas sanakirja kuvaa etymologisen perustutkimuksen tulokset.

Lopuksi vahvistettakoon jo monasti lausuttu: *LägLoS* on täysin korvaamaton apuväline jokaiselle itämerensuomalaisen kielten etymologiaa ja kielihistoriaa tutkivalle.

SANTERI JUNTILA
etunimi.sukunimi@helsinki.fi

Lähteet

- BŪGA, KAZIMIERAS 1908: *Aistiški studijai. Tyrinėjimai lygintijo prūsų, latvijų ir liėtuvjų kalbōmokslo srityjė: I-oji dalis. Imperatoriškosjos Mokslų Akademijos Spaustuve: Peterburgas.*
DERKSEN, RICK 2015: *Etymological diction-*

- ary of the Baltic inherited lexicon. Leiden Indo-European etymological dictionary series volume 13. Leiden: Brill.
- DONNER, OTTO 1884: Über den Einfluss des Litauischen auf die finnischen Sprachen. – *Techmers Internationale Zeitschrift für allgemeine Sprachwissenschaft* I s. 257–271.
- GLIWA, BERND 2009: Zu einigen baltisch-ostseefinnischen Kontakten. – *Studia Etymologica Cracoviensia* 14 s. 177–202.
- ITKONEN, TERHO 1982: *Laaja, lavea, lakea ja laakea*. Lisiä suomen *kj*-sanojen vaiheisiin. – *Virittäjä* 86 s. 121–139.
- JUNTTILA, SANTERI 2010: Itämerensuomen seuraava etymologinen sanakirja. – Sirkka Saarinen, Kirsti Siitonen & Tanja Vaittinen (toim.), *Sanoista kirjakieliin. Juhlakirja Kaisa Häkkiselle 17. marraskuuta 2010* s. 287–299. SUST 259. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- 2012: The prehistoric context of the oldest contacts between Baltic and Finnic languages. – Riho Grünthal & Petri Kallio (toim.), *A linguistic map of prehistoric Northern Europe* s. 261–296. SUST 266. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- 2015: *Tiedon kumuloituminen ja trendit lainasanatutkimuksessa. Kantasuomen balttilaislainojen tutkimushistoria*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-1842-4>.
- KALLIO, PETRI 2013: *Lexikon der älteren germanischen Lehnwörter in den ostseefinnischen Sprachen* [arvostelu]. – *Kratylos* 58 s. 214–18.
- 2015: The stratigraphy of Germanic loanwords in Finnic. – John Ole Askedal & Hans Frede Nielsen (toim.), *Early Germanic languages in contact* s. 23–38. Amsterdam: John Benjamins.
- KALIMA, JALO 1936: *Itämerensuomalaisten kielten balttilaiset lainasanat*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia XV. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KARSTEN, TORSTEN EVERT 1915: *Germanisch-finnische Lehnwortstudien. Ein Beitrag zu der ältesten Sprach- und Kulturgeschichte der Germanen*. Acta Societatis scientiarum Fennicae XLV: 2. Helsingfors: Finnischen Litteratursellschaft.
- 1943–44: *Finnar och germaner*. Folkmålsstudier 9–10. Helsingfors: Föreningen för nordisk filologi.
- KATZ, HARTMUT 1990: *Bume und Korpston. Zur Behandlung konsonantischer Anlautkluster in urgermanischen Lehnwörtern des Ostseefinnischen*. Innsbrucker Studien zur Ural-Altistik 3. Innsbruck: Selbstverlag Anreiter
- KOIVULEHTO, JORMA 1976: Vanhimmista germaanisista lainakosketuksista ja niiden ikäämisestä. – *Virittäjä* 80 s. 33–47 ja 247–290.
- 1994: Ein zeitgemäßes Nachschlagewerk für germanische Lehnwörter. – *FUF* 52 s. 220–234.
- 1999: *Verba mutuata. Quae vestigia antiquissimi cum Germanis aliisque Indo-Europaeis contactus in linguis Fennicis relinquerint*. SUST 237. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- LIUKKONEN, KARI 1999: *Baltisches im Finnischen*. SUST 235. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- NEUHAUS, JOHANNES 1908: *Kleine Finnische Sprachlehre nebst einem Wörterverzeichnis der finnisch-indoeuropäischen Entlehnungen*. Heidelberg: Julius Groos.
- NIKKILÄ, OSMO 1998: Suomen *hk* germaanista g:tä vastaamassa. – *Oekeeta asijoo. Commentationes Fenno-Ugricae in honorem Seppo Suhonen sexagenarii*. SUST 228 s. 350–59. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- NILSSON, TORBJÖRN 1996: Notationes Germanicæ I–IX. – *Studia etymologica Cracoviensia* 1 s. 49–62.
- PEZ = MAŽIULIS, VYTAUTAS 1988–97: *Prūsų kalbos etimologijos žodynas* 1–4. Mokslo ir enciklopedijų leidykla, Vilnius.

- POSTI, LAURI 1942: *Grundzüge der livischen Lautgeschichte*. Akademische Abhandlung. Helsinki.
- RAPOLA, MARTTI 1966: *Suomen kielen äännehistorian luennot*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- RITTER, RALF-PETER 1993: *Studien zu den ältesten germanischen Entlehnungen im Ostseefinnischen*. Opuscula Fenno-ugrica Gottingensia V. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- SAMMALLAHTI, PEKKA 1998: *The Saami Languages. An introduction*. Käräsjoehka: Davvi Girji.
- SETÄLÄ, EMIL NESTOR 1913: Bibliographisches verzeichnis der in der literatur behandelten älteren germanischen bestadteile in den ostseefinnischen sprachen. – *FUF* 13 s. 345–475.
- SMOCZYŃSKI, WOJCIECH 2007: *Słownik etymologiczny języka litewskiego*. Uniwersytet Wileński, Wydział Filologiczny, Wilno.
- SUST = Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- THOMSEN, VILHELM 1869: *Den gotiske sprogklasses indflydelse på den finske. En sproghistorisk undersøgelse*. København: Den Gyldendalske boghandel.
- 1890: *Berøringer mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) sprog: en sproghistorisk undersøgelse*. København: Blanco Lunos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VABA, LEMBIT 1997: Über die baltische Herkunft des ostseefinnischen rampa-Stammes. – *Linguistica Uralica* XXXIII s. 281–283.
- 1998: Die Rolle des altpreussischen Sprachmaterials in etymologischen Untersuchungen ostseefinnischer Baltismen. – Wojciech Smoczyński (toim.), *Colloquium Pruthenicum secundum. Papers from the Second International Conference on Old Prussian held in Mogilany near Kraków, October 3rd-6th 1996* s. 177–85. Kraków: Kraków Universitas.

Suomen ja ruotsin kielipolitiikkaa ja kielipolitiikan teoriaa kansainväliselle yleisölle

Mia Halonen, Pasi Ihalainen & Taina Saarinen (toim.): *Language policies in Finland and Sweden. Interdisciplinary and multi-sited comparisons*. Multilingual Matters 157. Bristol: Multilingual Matters 2015. 266 s. ISBN-13: 978-1-78309-270-3.

Kielipolitiikka on sekä käytännön toimintana että tutkimusaiheena monella tapaa ajankohtainen niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Mia Halosen, Pasi Ihalaisen ja Taina Saarisen toimittama kirja *Language policies in Finland and Sweden: Interdisciplinary and multi-sited comparisons* on monitieteinen puheenvuoro ennen kaikkea kansainväliseen kielipoli-

tiikan tutkimukseen. Tässä se poikkeaa esimerkiksi viisi vuotta aiemmin julkaisusta *Kielellä on merkitystä* -artikkelikokoelmasta (Lappalainen, Sorjonen & Vilkuna toim. 2010; ks. myös Tammelin-Laine 2012), joka oli suunnattu suomalaisille lukijoille ja tarkoitettu myös oppi- ja tietokirjaksi muidenkin kuin tutkijoiden käyttöön.

Language policies in Finland and Sweden -kirjan tavoitteet ovat ensisijaisesti teoreettis-metodologisia; teorian ja metodien testaamiseen käytetyt empiiriset tapaukset ovat Suomesta ja Ruotsista. Toimittajat ja kirjoittajat ovat kirjan alussa olevan tekijäesittelyn mukaan